

Overlast door duiven

Daar waar duiven rusten, 'roesten' in duiventermen, deponeren zij hun uitwerpselen. De vervuiling die door de vaak massale aanwezigheid van duiven optreedt, leidt in combinatie met nesten en kadavers tot soms ernstige directe en indirecte schade aan monumenten. Monumenteigenaren kunnen maatregelen nemen om duiven van hun gebouw te weren. De overheid kan maatregelen nemen om de duivenpopulatie terug te dringen en alternatieve roestplaatsen te creëren. Via deze brochure gaat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in op beide manieren van overlastbestrijding.

Duivenpoep op een monument: niet alleen vervuילend, maar ook schadelijk

INLEIDING

Op veel plaatsen worden duiven op monumenten als een ware plaag ervaren. Vanwege de schade aan monumenten vindt de Rijksdienst voor de Monumentenzorg het belangrijk dat de aanwezigheid van duiven op en in monumenten wordt voorkomen en bestreden. De enige effectieve oplossing bestaat uit een combinatie van enkele maatregelen. Hoofdzak is regulering van duivenpopulaties via verblijven met een gecontroleerd voedselaanbod en geboortebepanking. Dit kan het beste worden gecombineerd met het verminderen van de mogelijkheden om elders te kunnen nestelen. De afweersystemen die daarvoor bij monumenten het meest geschikt zijn, zijn draden, een elektromagnetisch pulssysteem, gaas en netten. In deze brochure komen wij stapsgewijs tot deze oplossing.

HISTORISCHE ONTWIKKELING

Het houden van duiven is al zeer oud. Het was in het verleden onder meer een economische activiteit, voornamelijk ten behoeve van de consumptie, met alle zorg en aandacht van dien. Aangezien duiven graag naar hun hok terugvliegen, waren zij ook zeer geschikt voor het overbrengen van berichten.

De duif was onder meer het symbool van de Mesopotamische moedergodin Ishtar en van Semiramis, de legendarische stichtster van Babylonië en koningin van Assyrië, die een god-

De duiventoren uit 1539 op de buitenplaats Te Werve in het Zuid-Hollandse Rijswijk (foto RDMZ, Gerard Dukker, 1966)

Het beton en de (natuur)steen in de steden lijken sterk op de rotsen in de natuurlijke omgeving van duiven. Reden waarom ze zich er zo thuis voelen

delijke status kreeg. In de Oudheid waren de Perzen, de Grieken, de Romeinse keizers en de Egyptenaren allemaal hartstochtelijke duivenliefhebbers. Ze hielden er fokkerijen op na met duizenden vogels, vaak voor consumptie.

Middeleeuwen

In de Middeleeuwen was het houden van duiven voorbehouden aan de adel en de geestelijkheid. In kerken en andere gebouwen werd tijdens de bouw bewust nestgelegenheid in allerlei vormen aangebracht of later toegevoegd. Zo bevindt zich in de kerktoeren van Houten uit 1535 een duivenzolder met 370 gemetselde nesthokjes in de binnenzijde van de muur, keurig in reeksen geordend. De opbrengst van de duiven en de duivenmest was vaak bestemd voor het levensonderhoud van de koster.

De adel bouwde duiventorens en -tillen om duiven te fokken voor consumptie. Het bezit van een duifhuis, duiventoren en duiventil was een van de heerlijke rechten die aan een kasteel of landgoed verbonden waren. Ons land kent nog diverse soorten duiventorens en -tillen uit die tijd. De oudste dateert uit 1539 en staat bij de buitenplaats Te Werve in Rijswijk. Onder invloed van de Franse Revolutie werden de heerlijke rechten in 1798 afgeschaft. Duiven mochten nog wel gehouden worden, maar nieuwe duiventillen en -torens mochten niet meer worden geplaatst.

Deze tijd

Vooral in de twintigste eeuw wordt het houden van duiven een liefhebberij voor de gewone man: de duivensport doet zijn intrede. Er worden verenigingen opgericht en wedstrijden voor postduiven georganiseerd. Tot de duivensport behoort ook het fokken van sierduiven voor tentoonstellingen. Tegenwoordig zijn er in Nederland tienduizenden mensen die deze sport beoefenen. Het aantal duivenhouders is van 56.000 in 1985 teruggelopen tot 29.200 in 2005, maar het aantal duiven dat zij houden is gelijk gebleven op ruim 3 miljoen.

DUIVEN IN DE STAD

In de stad komen verschillende soorten duiven voor: stadsduiven, houtduiven, Turkse tortels en verdwaalde postduiven. De stadsduif stamt af van de rotsduif, *Columbia livia*. Het zijn van oorsprong door mensen gedomesticeerde vogels, die werden gehouden om verschillende redenen, zoals voor het vlees en de eieren. Zij hebben zich ontwikkeld uit ontsnapte, verdwaalde of losgelaten voorgangers en hebben in steden een ideale leefomgeving gevonden, die sterk lijkt op hun oorspronkelijke territorium, de rotsen. Ze hebben zich uitstekend aan deze nieuwe leefomgeving van steen en beton aangepast. Het zijn met name deze stadsduiven en verdwaalde postduiven, overigens ook afstammelingen van de rotsduif, die voor de overlast zorgen.

Verwildering

Vanuit de duivensport komen jaarlijks een miljoen duiven in Nederland door diverse omstandigheden niet meer op hun hok terug. Een deel daarvan overlijdt tijdens een vlucht, een ander deel vindt alternatieve nestplekken in steden, dorpen en op het platteland. Van de stadsduiven varieert het percentage voor de sport geringde duiven per stad of dorp. Bij grote steden ligt dat tussen de 10 en 30%, bij kleinere plaatsen ligt dit hoger. In sommige plaatsen bestaat zelfs wel 75% van de stadsduiven uit verdwaalde postduiven.

Voortplanting

Duiven kunnen onder optimale omstandigheden en afhankelijk van de soort tot wel twintig jaar oud worden. Tot op een leeftijd van maximaal twaalf à vijftien jaar kunnen ze zich voortplanten. Stadsduiven hebben maar een gemiddelde levensduur van drie tot zes jaar. Doordat de temperatuur in de stad structureel enkele graden hoger ligt dan in het buitengebied broeden ze echter het hele jaar door en leggen per jaar zeven tot negen broedsels van twee eieren, soms één. Gemiddeld 76% van de duiven die worden geboren vliegt daadwerkelijk uit.

Voedsel

Naast het feit dat de stad als leefomgeving gelijkenis vertoont met het oorspronkelijke leefgebied van de duif, is de stad ook op een andere manier een ideale leefomgeving. Het voedselaanbod is er enorm en gevarieerd. Ze eten zaden, groene knoppen, jonge blaadjes en ongewervelde dieren als wormen, insecten en spinnen. Daarnaast worden ze gevoerd en doen ze zich te goed aan weggegooid voedsel in zwerfvuil.

SOORTEN OVERLAST

Het is niet mogelijk een inschatting te maken van de kosten die duivenoverlast met zich meebrengt. Afgezien van het reinigen van goten, maken reiniging en herstel van door duivenpoep aangetaste delen van monumenten meestal onderdeel uit van groot onderhoud of restauratie. De kosten zijn daardoor niet uit te splitsen. Geschat wordt dat het gaat om enkele miljoenen per jaar.

Duiven bezorgen monumenten de volgende vijf soorten overlast.

Verstopte goten en hemelwaterafvoeren

Een duif produceert per jaar 10 tot 12 kilo natgewicht of 2,5 kilo drooggewicht aan uitwerpselen. Door deze uitwerpselen, maar ook door kadavers en nesten, raken hemelwaterafvoeren en goten verstopt, met overstromingen en lekkages als gevolg. Deze zorgen voor vaak ernstige gevolgschade aan gebouwen. Daarnaast zijn er de hoge kosten van het regelmatig ontstoppen van hemelwaterafvoeren en van het schoon moeten houden van de goten, en de stank die vrijkomt wanneer de goten worden gereinigd.

Vervuiling

De hiervoor genoemde hoeveelheid uitwerpselen vervuult in ernstige mate gevels en daken of onderdelen daarvan, zoals waterlijsten (vooruitspringende randen die moeten verhinderen dat er regenwater langs de gevel stroomt), kordonlijsten (uitspringende sierbanden tussen verdiepingen) en platte delen van galmgaten (openingen in torens waardoor het klokgelui naar buiten galmt).

Aantasting van materiaal

Duivenmest bevat onder meer 17,8% fosforzuur en 3,3% zwavelzuur. De hoge zuurgraad heeft tot gevolg dat natuur- en baksteen, koper, lood, zink en verflagen versneld worden aangetast.

Gladde goten

Bij geringe motregen worden vervuilde goten spiegelglad. Hierdoor kunnen gevaarlijke situaties ontstaan. Vooral monumentenwachters en onderhoudswerkers hebben hiermee te maken.

Gezondheidsrisico's

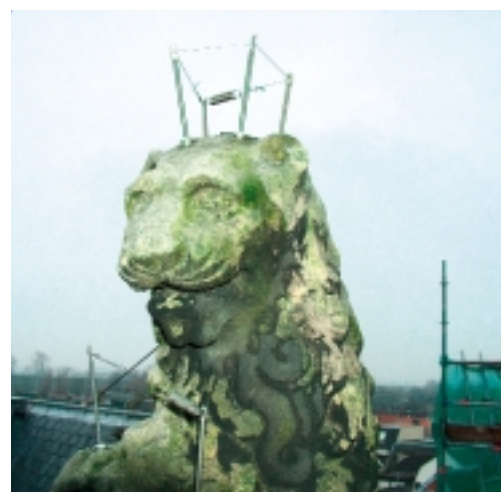
Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat verwilderde duiven nagenoeg geen risico vormen voor de volksgezondheid. Ziekten als paratyfus, tuberculose en papegaaienziekte worden niet door duiven overgebracht en een vorm van vogeltuberculose die bij duiven kan voorkomen, is voor de mens niet schadelijk. Door inademen van organisch materiaal uit veren en opgedroogde ontlasting, kan echter een zogenaamde duivenmelkerslong ontstaan (extrinsieke allergische alveolitis). Met name monumentenwachters en onderhoudswerkers lopen risico, bijvoorbeeld in voor duiven toegankelijke kappen van kerken. Voor de behandeling van deze aandoening is het van belang dat de blootstelling aan duiven vermeden wordt. Duivennesten stinken en zijn een broedplaats voor 'ongedierte', zoals duizendpoten, oorwormen, mijten, motten en kevers. Ook na vertrek van de duiven kunnen de nesten door de verendeeltjes en ontlasting die erin aanwezig zijn nog een duivenmelkerslong veroorzaken.

*Daar waar duiven rusten, 'roesten' in duiven-
termen, deponeren zij hun uitwerpselen*

*Een elektrostatisch systeem, aangebracht op
beeldhouwwerk van een kerk. De duiven raken
met beide pootjes de draden en krijgen daardoor
onschadelijke stroomstootjes. Zie pagina 5*

*Leeuw bovenop een gebouw met een 'kroontje'
van afgeveerde draden. Zie pagina 5*

Detail van het Paleis op de Dam: het resultaat van het voeren van de duiven tekende zich voorheen af op de onderdorpels van de ramen. Inmiddels zijn er maatregelen getroffen, waardoor dit beeld tot het verleden behoort

Het beeldhouwwerk van deze kerk is beschermd met netten. Wellicht niet de mooiste oplossing, maar voor deze bewerkte gevel wel de meest optimale

De raamkop van dit venster is voorzien van roestvast gaas om nestelen van vogels te voorkomen

MAATREGELEN

Er zijn verschillende manieren om duiven te weren. Als eerste zijn er algemene maatregelen voor iedereen om voor minder duiven te zorgen. Ten tweede zijn er afweermethoden die door eigenaren van monumenten kunnen worden toegepast en die duiven van een bepaalde plaats weren. Ten derde zijn er bestrijdingsmethoden die door overheden ingezet kunnen worden om tot een vermindering van het aantal duiven te komen.

Algemene maatregelen

De volgende drie maatregelen kunnen door iedereen genomen worden om de hoeveelheid duiven terug te dringen.

Gecontroleerd voeren Het voeren van duiven leidt tot een overpopulatie. De daardoor ontstane stress leidt tot een verminderde weerstand met ziekten en parasieten tot gevolg. In die zin is het voeren van duiven dieren mishandeling. Door het voedselaanbod te verminderen verhongeren zwakke en zieke dieren. Niet meer voeren is daardoor ook dierenvriendelijk, maar er ontstaat wel een gezonde populatie. De effectiviteit van de methode is echter niet al te groot, omdat uit onderzoek is gebleken dat hongerende duiven een groter broedsucces hebben dan goed gevoede. Daarnaast neemt naarmate er minder gevoerd wordt de overlast bij terrassen, winkels, snackbars, metro-, bus- en treinstations juist toe, omdat de hongerende duiven daar naar weggegooid voedsel komen zoeken. Beter is het om gecontroleerd te voeren, daar waar men de duiven hebben wil, bijvoorbeeld in de buurt van duivenverblijven. *Deze methode is alleen effectief in combinatie met andere methoden. Zie de conclusie op pagina 7.*

Straten van voedselresten vrijhouden Door de openbare ruimte schoon te maken en te houden, wordt voorkomen dat duiven zich voeden met weggegooid en gemorst voedsel. Vooral bij publieke eetruimten die open aan de straat grenzen, zou daar scherp op moeten worden gelet. Het hanteren van het principe 'de vervuiler betaalt' zou hier zeer effectief kunnen uitwerken. Deze methode is in wezen gelijk aan de vorige: het terugdringen van het voedselaanbod. *Deze methode is alleen effectief in combinatie met andere methoden. Zie de conclusie op pagina 7.*

Duivensport verminderen Hoewel vanuit de wereld van de duivensport ontkend wordt dat postduiven medeverantwoordelijk zijn voor de duivenoverlast in steden, geeft het percentage van tussen de 10 en 75% verwilderde geringde duiven aan dat de duivensport wel degelijk een rol speelt. Het verminderen van de duivensport op zich leidt echter niet tot vermindering van het aantal duiven, omdat bij een afname van postduiven in de stad de populatie aangevuld wordt uit de reeds bestaande stadsduivenpopulatie. *Deze methode is alleen effectief in combinatie met andere methoden. Zie de conclusie op pagina 7.*

Afweermethoden

Eigenaren kunnen de volgende negen systemen plaatsen om de duiven van hun monument te weren of te verdrijven. Deze afweermethoden voorkomen dat duiven op bepaalde plaatsen kunnen nestelen of roesten. Ze zijn over het algemeen niet van invloed op de hoeveelheid duiven. De duiven zullen zich namelijk verplaatsen en verplaatsen daarmee ook de overlast.

Netten Netten van kunstvezel, gespannen voor openingen, zijn een effectieve manier om duiven te weren, ook op lange termijn. Mits de netten goed zijn aangebracht is de methode dier-vriendelijk. Wanneer echter de netten fijnmazig zijn, niet goed worden onderhouden of onjuist bevestigd zijn, kunnen duiven verstrikt raken en pootjes en vleugels breken. Dit geldt ook voor netten van natuurlijk materiaal, omdat deze na verloop van tijd hun model verliezen. Naast netten kan voor kleinere openingen ook grofmazig gaas worden gebruikt, van bijvoorbeeld polypropyleen of roestvast staal. Het grofmazige van het gaas en de netten zorgt ervoor dat

bijvoorbeeld vleermuizen nog wel door de openingen kunnen. Netten en gaas kunnen een monument echter ontsieren. Daarnaast leidt het aanbrengen tot fysieke schade aan het gebouw. *Mits materiaal van goede kwaliteit wordt gebruikt, is het plaatsen van netten een goede oplossing.*

Pennen Roestvaststalen of kunststof pennen verhinderen dat duiven landen of roesten, waardoor ze een andere broed- of rustplaats zoeken. Ze worden vaak aangebracht op vensterbanken, richels, gootranden, in galmgaten en dergelijke. Het probleem is de bevestiging. De pennen worden op al dan niet verende strips in de ondergrond geschroefd, waardoor er gaten ontstaan. Deze gaten kunnen zich vullen met water en bij vorst schade opleveren of, wanneer zij in hout zijn aangebracht, houtrot veroorzaken. De pennen kunnen ook worden vastgelijmd. De gebruikte lijm, zo is gebleken, is of niet meer te verwijderen of laat snel los, waardoor pennen een korte levensduur hebben. Naast de fysieke schade aan het monument is er ook nog de visuele schade: een woud aan pennen ontsiert het monument. Ook wordt de werking soms tenietgedaan als duiven op de pennen een nest bouwen, als er bladeren op de pennen achterblijven of als de pennen verbogen zijn, waardoor duiven zich ertussen kunnen nestelen. Bovendien kunnen pennen met name jonge en onervaren duiven verwonden en zijn daardoor niet diervriendelijk. *Pennen zijn effectief zolang ze niet verbogen zijn of verdwenen zijn onder een nest of bladeren.*

Draden Dunne, roestvaststalen draden, zeker in combinatie met trekveren, zorgen ervoor dat duiven niet kunnen landen. Duiven gaan namelijk alleen op een vaste ondergrond zitten. De visuele schade van draden is gering en ze zijn diervriendelijk. Wanneer de draden in de dagkanten, ofwel de zijkanten, van kozijnen worden geschroefd, betekent dit echter wel een fysieke schade. Op randen van goten kunnen ze eventueel worden gesoldeerd. *Dit systeem werkt goed.*

Elektromagnetisch pulssysteem Een elektromagnetisch pulssysteem, ook elektrostatisch systeem genoemd, bestaat uit een tweetal draden vlak bij elkaar. Wanneer een duif landt, raken zijn poten beide draden en krijgt hij kleine stroomstootjes. Deze elektrische puls wordt door een elektromagneet opgewekt. De methode is effectief, ook op de lange termijn, omdat er geen gewenning optreedt. Het stroomstootje dat de duif krijgt, is voor hem niet schadelijk en de methode is daarom diervriendelijk. Het probleem is de aanleg van een elektrische installatie en de bevestiging van de draden. Zij worden namelijk op de ondergrond geschroefd of gelijmd. De problemen daarvan zijn gelijk aan die bij pennen. *Dit systeem werkt goed.*

Ultrasone installatie Een ultrasone installatie produceert een voor mensen onhoorbaar geluid. Duiven horen het wel, maar wennen eraan en laten zich er niet door afschrikken wanneer ze een nest hebben. De geluidsgolven kunnen leiden tot beschadiging van de gehoor- en evenwichtsorganen van de duif en zijn daardoor niet diervriendelijk. *Deze methode is niet effectief.*

Stroboscoop Een stroboscoop geeft lichtsignalen met een vaste frequentie. De methode is diervriendelijk, maar slechts op korte termijn effectief, aangezien er na verloop van tijd gewenning optreedt. *Deze methode is niet effectief.*

Replica's van roofvogels Het plaatsen van replica's van roofvogels is diervriendelijk, maar heeft alleen op korte termijn effect, omdat er na verloop van tijd gewenning optreedt. Naast replica's van roofvogels worden overigens ook replica's van duiven gebruikt. Daarin zien de duiven geen vijanden, maar concurrenten, van wie ze het territorium niet willen betreden. *Deze methode is niet effectief.*

Kleefpasta Kleefpasta, ook contactafweerstof genoemd, veroorzaakt irritatie aan de poten en onzekerheid bij startende en landende duiven. Ervaring leert dat duiven na verloop van tijd

Een waterlijst voorzien van kunststof pennen

Resultaat van in het verleden aanbrengen van pennen in natuursteen. De pennen zijn recent verwijderd met een slijpschijf. Daardoor is er schade aan de natuursteen ontstaan. Bovendien zitten de pen-restanten nog vast in de steen. De pennen zijn vervangen door afgeveerde draden, waarvoor weer nieuwe gaatjes in de steen zijn geboord

Afgeveerde draden die te hoog zijn aangebracht. De duiven kunnen er, gelet op de uitwerpselen, onder roesten

Plastic duiven als afweermiddel. De boodschap moet duidelijk zijn: hier is geen plaats meer!

Negatief effect van kleefpasta: vogels kleven vast, kunnen niet meer loskomen en verhongeren (foto Klaas Boeder)

LITERATUUR

- Bos, D., *Control or delete, Vergelijkend onderzoek naar de mogelijkheden ter vermindering van stadsduivenoverlast, bSR-rapport 1*, Rotterdam 2000 (rapport Bureau Stadsnatuur Rotterdam)
- (Drijgers, M.), *Duivenoverlast in Nederland*, (Vlissingen) 1998 (rapport Landelijke Werkgroep Duivenoverlast)
- Ebben, Ton, *Stadsduiven, Geschiedkundig overzicht en eigentijdse problemen*, (Veenendaal) 2000 (rapport West Europese Confederatie van Postduivenhouders)
- Gemeente Amsterdam, *Conferentie 'Duivenoverlast in Amsterdam', Verslag 1 november 2001, Amsterdam 2001* (rapport)
- Gemeente Amsterdam, *Informatiemap t.b.v. Miniconferentie 'Duivenoverlast in Amsterdam' 1 november 2001, Amsterdam 2001* (rapport)
- Monumentenwacht, 'Vogels en vleermuizen', in: *Inspectiehandboek Monumentenwacht*, hoofdstuk 4.6, Amersfoort 1998
- Stadsduivenwerkgroep, *Onze stadsduif, Op weg naar een ethisch beleid*, Groningen 2002 (rapport Dierenbescherming, afdeling Groningen)
- Veen, Ilse van, *Duiven in de stad*, Utrecht 2001 (rapport Universiteit Utrecht)

het gebouw mijden en lang wegblijven. De pasta hardt echter snel uit en moet dus met een zekere regelmaat worden vervangen. Hierbij wordt een speciale reinigingsvloeistof gebruikt, die in steen trekt en daar zeer moeilijk uit te verwijderen is. Ook laat de pasta zwarte strepen achter op de steen. Om hem eenvoudig te kunnen verwijderen wordt de pasta wel op weerbestendig kleefband aangebracht. Bovendien is het een dierenvriendelijk middel, omdat het via de poten in de ogen of veren terecht kan komen, of omdat vogels, ook andere dan duiven, vastkleven en niet meer los kunnen komen en zo verhongeren. *Deze methode is slechts tijdelijk effectief, omdat de pasta snel uithardt.*

Olfactorische afweerstof Een olfactorische stof is een stof die op de reukzin werkt. Een van deze stoffen bijvoorbeeld maakt de duiven onrustig en veroorzaakt trekdrang. De werking is echter gering en bij toediening van een overdosis is de kans op vergiftiging groot. *Deze methode is niet effectief.*

Bestrijdingsmethoden

De overheid kan bestrijdingsmethoden toepassen om de duivenpopulatie terug te dringen. Bestrijdingsmethoden hebben over het algemeen weinig zin. De vrijgekomen plaatsen zullen namelijk vrij snel weer worden ingenomen door andere duiven. Daarnaast hebben jonge en zwakke duiven in een kleinere populatie een grotere overlevingskans bij een gelijkblijvend voedselaanbod. Soms leidt dit zelfs tot een grotere populatie dan voor de ingreep.

Chemisch bestrijden Een van de chemische middelen die kan worden ingezet is een narcoticum. Narcotica verdoven de duiven, waardoor men ze kan vangen. Een andere methode is het gebruik van met blauwzuur vergaste stukjes brood, waaraan de duiven overlijden. Het gebruik van narcotica of blauwzuur is effectief wanneer de duif de juiste hoeveelheid binnenkrijgt. Juist dit laatste is een probleem en halfverdoofde duiven kunnen voor ongelukken zorgen of zichzelf verwonden. Gewonde duiven verstopten zich. Kadavers van de duiven die aan hun verwondingen overlijden, vormen weer een probleem als ze goten en hemelwaterafvoeren verstopten, en jongen verhongeren of vriezen dood. De methode is dierenvriendelijk en is in Nederland zelfs verboden. *Deze methode is verboden en niet effectief.*

Wegvangen Duiven wegvangen is mogelijk met netten of kooien, eventueel in combinatie met lokvogels. Het gebruik van lokvogels is echter op grond van de Flora- en faunawet sinds 1 april 2002 verboden. Bovendien heeft het vangen van duiven geen enkele zin. De ervaring leert dat de opengevallen plekken vrijwel direct weer worden ingenomen. Dit kan door nieuwe duiven van elders, door de snelle voortplanting van duiven, doordat er minder jonge vogels sterven en doordat de overblijvende duiven een hogere levensverwachting hebben. *Deze methode is niet effectief en zelfs deels verboden.*

Afschieten Voor het afschieten van duiven is een vergunning van de plaatselijke politie vereist. Vanuit de bevolking is er enorm bezwaar tegen deze methode en zij heeft, net zoals wegvangen, geen enkele zin. *Deze methode is niet effectief.*

Verjagen Ook verjagen met bijvoorbeeld roofvogels heeft over het algemeen geen zin. Duiven zijn van nature honkvast en verlaten zelden hun ingenomen territorium. Zij zullen dan ook weer terugkeren wanneer de roofvogel verdwenen is. De vestiging in een toren van een roofvogelpaar, bijvoorbeeld een slechtvalk, heeft wel een blijvend effect, maar de duiven zullen zich elders nestelen. De slechtvalken houden wel de populatie sterk en gezond, omdat zij de zwakkere duiven vangen. Voor het inzetten van een valkenier is ingevolge de Flora- en faunawet een speciale vergunning vereist. Ook worden ter verjaging replica's van duiven gebruikt, die voorkomen dat duiven op een bepaalde plaats roesten, maar omdat er gewenning optreedt, is dat slechts kort effectief. *Deze methode is niet effectief.*

Chirurgische ingreep De voortplanting kan worden tegengegaan door een chirurgische ingreep. Maar een chirurgische ingreep is duur en heeft slechts een beperkte invloed op het aantal duiven. Daarnaast wordt de overlast die de geopereerde duiven veroorzaken er niet mee weggenomen. *Deze methode is niet effectief.*

Productieremmers Ook kan de voortplanting worden tegengegaan door chemische productieremmers of hormoonpreparaten toe te dienen. De chemische middelen en preparaten werken niet allemaal en kunnen soms schadelijk zijn voor de duif. Goede ervaring is er echter met het middel nicarbazine, een anticoccidium. Dit middel wordt gebruikt in de pluimvee-industrie om een veelvoorkomende bacterie te bestrijden en heeft als bijwerking dat de embryo's in bevruchte eieren doodgaan. Door toediening van dit middel komt 60 tot 80% van de eieren niet uit en het heeft geen ongewenste bijwerkingen. Daarnaast leidt het tot een gezondere duivenpopulatie en een hardere ontlasting, waardoor deze eenvoudiger te verwijderen is. Om te voorkomen dat ook andere vogels minder jongen krijgen, moet het middel geïmpregneerd worden in grote maïskorrels, die vrijwel alleen door duiven opgepikt kunnen worden. Het voeren zal bovendien zeer gecontroleerd moeten plaatsvinden. *Deze methode is effectief als aan de voorwaarden wordt voldaan.*

Eieren steken en nesten wegnemen Het stelselmatig en bij herhaling wegnemen van nesten kan effectief zijn, net als het wegnemen, ofwel steken, van duiveneieren en die eventueel vervangen door kalkeieren, ook wel eimanipulatie genoemd. *Het is een arbeidsintensieve, maar effectieve maatregel, die gecombineerd kan worden met andere maatregelen. Zie de conclusie hieronder.*

Verblijven plaatsen In verschillende Duitse en Zwitserse steden is een experiment gedaan met het plaatsen van duivenverblijven op plekken waar veel duivenoverlast was. De methode is in Augsburg in 1985 voor het eerst toegepast en is ontwikkeld door Rudolf Reichert uit die stad. Door goed voer in de verblijven worden de duiven hiernaartoe gelokt. Daardoor is het mogelijk de eieren te schudden, waardoor het embryo sterft of ze te vervangen door kalkeieren om zo de aanwas van nieuwe jongen in te dammen. Ook is het zo eenvoudiger om de uitwerpselen op te ruimen en om de zieke duiven te vangen. Tegelijk met het plaatsen van de verblijven is er een voerbod ingegaan. Om notoire duivenliefhebbers te weerhouden van illegaal voeren zijn er speciale plekken ingericht waar duiven gevoerd mogen worden. Deze worden bijvoorbeeld aangelegd nabij een snackbar om de duiven daarvan weg te houden. Er is sinds het begin van het experiment een constante, kleinere, gezonde en te controleren duivenpopulatie en het aantal klachten over duivenoverlast is met 80 tot 90% afgenomen. Het experiment, de zogenaamde integrale methode regulering stadsduivenpopulaties, is geslaagd en vindt sinds 2003 navolging in Rotterdam en sinds 2004 in Amsterdam en Zutphen. Door de plaatsing van duivenverblijven neemt het aantal duiven dus af en zullen duiven minder roesten en zich minder nestelen op monumenten. *Deze methode is zeer effectief.*

CONCLUSIE

Het is niet de duif op zich, maar de hoeveelheid duiven die zorgt voor overlast. Afweersystemen, hoe effectief ook, bieden in principe daarvoor geen oplossing. Zij verminderen weliswaar de vervuiling en schade aan een monument, maar doordat de duiven zich verplaatsen kan er weer vervuiling en schade aan een ander monument ontstaan. Het bestrijden leidt op korte termijn tot een vermindering van duiven, maar de methoden werken slechts tijdelijk en de populatie is zo weer aangevuld. Het is ook niet het probleem dat opgelost moet worden, het is de oorzaak die bestreden moet worden. Dit is niet de taak van de monumenteigenaar, maar van de overheid en van de burger in het algemeen.

Duivenverblijf naar ontwerp van de Rotterdamse kunstenaar Stefan Gross, geplaatst in zowel Rotterdam als Amsterdam (foto's Stefan Gross)

Interieur van het duivenverblijf van Stefan Gross

NUTTIGE ADRESSEN

Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland

Postbus 2120, 3800 CC Amersfoort
033 · 47 90 770, fax 033 · 47 90 769
info@monumentenwacht.nl
www.monumentenwacht.nl

Vogelbescherming Nederland

Postbus 925, 3700 AX Zeist
030 · 69 37 700, fax 030 · 69 18 844
algemeen@vogelbescherming.nl
www.vogelbescherming.nl

Landelijke Werkgroep Duivenoverlast

Walstraat 103d, 4381 GG Vlissingen
0118 · 41 23 25, fax 0118 · 41 23 25
info@duivenoverlast.nl, www.duivenoverlast.nl

Stichting De Faunabescherming

Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen
020 · 64 10 798, fax 020 · 64 73 700
faunabescherming@wanadoo.nl
www.faunabescherming.nl

Nederlandse Postduivenhouders

Organisatie

Landjuweel 38, 3905 PH Veenendaal
0318 · 55 97 00, fax 0318 · 55 97 01
secretariaat@npo.nl, www.npo.nl

Nederlandse Vereniging van Ongediertebestrijdingsbedrijven (NVO)

Postbus 451, 2800 AL Gouda
ongedierte@hanzeweg.nl, www.ongedierte.nl

Algemene Vereniging van Ongediertebestrijdingsbedrijven (AVO)

Postbus 1168, 6501 BD Nijmegen
info@avo.org, www.avo.org

Beste bestrijding

Het voornaamste wapen tegen een te grote duivenpopulatie is regulering van de populatie. Het inzetten van duivenverblijven met gecontroleerd voedselaanbod en geboortebepurende maatregelen, waar de duiven zich na het verdrijven kunnen nestelen, is daarvoor een zeer effectief gebleken middel. De inzet van duivenverblijven kan als onderdeel van de integrale methode regulering stadsduivenpopulaties het beste worden gecombineerd met andere maatregelen, zoals het beperken van de mogelijkheden om elders te kunnen nestelen. Bij nieuwbouw zou hiermee rekening gehouden kunnen worden, bij monumenten kan dit met afweersystemen. De beste afweersystemen op bestaande gebouwen zijn de draden en het elektromagnetische pulssysteem. Ze zijn effectief en diervriendelijk. Waar mogelijk zijn gaas en netten aanvullende maatregelen.

En minder voedsel

Het terugdringen en controleren van het voedselaanbod, zowel van het gevoerde voedsel als van het zwerfvuil, is een onmisbaar onderdeel van de bestrijding. Stad en dorp moeten goed schoongehouden worden en het voeren moet alleen op daarvoor aangewezen plekken worden toegestaan en elders worden verboden. Een verbod alleen heeft geen zin. Een publiciteitscampagne en een goede voorlichting moeten daar onlosmakelijk onderdeel van uitmaken. De burger moet uitgelegd krijgen wat de problemen zijn van een te grote duivenpopulatie en van het voeren van duiven en het wegwerpen van etenswaren. New York houdt zijn burgers voor: 'Keep your city clean, eat a pigeon.'

VERGUNNING

De Monumentenwet 1988 is van toepassing bij het aanbrengen van duifwerende systemen, omdat bij het aanbrengen meestal sprake is van een fysieke wijziging. Er moet dus een vergunning voor worden aangevraagd.

SUBSIDIE

In beginsel is het gelijktijdig met het uitvoeren van een restauratie aanbrengen van gaas, gaashorren en netten voor openingen als galmgaten, ventilatieramen en kortelinggaten (ontstaan na verwijdering van ingemetselde steigersteunen), ter voorkoming van het binnenvliegen van duiven, binnen het kader van het Besluit rijkssubsidiëring restauratie monumenten subsidiabel. Andere duifwerende technieken en maatregelen zijn niet subsidiabel.

In principe is binnen het kader van het Besluit rijkssubsidiëring onderhoud monumenten het onderhoud en het vervangen van gaas, gaashorren en netten voor de hiervoor genoemde openingen subsidiabel. Onderhoud aan andere duifwerende systemen is niet subsidiabel.

INFORMATIE

Voor informatie en advies over dit onderwerp kunt u contact opnemen met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg: T. Hermans, 030 · 69 83 209, t.hermans@monumentenzorg.nl

RDMZ info Restauratie en beheer nr. 9, juni 1997, 2e druk september 2000, gewijzigde 3e druk mei 2005, meegezonden met Nieuwsbrief 3, mei 2005
Met deze uitgave vervalt de vorige druk.

Redactie Klaas Boeder, Mieke Bus, Iris Contant, Ries van Hemert, Taco Hermans, Michiel van Hunen, Cor van Kooten en Dirk Snoodijk Tekst Taco Hermans Foto's Taco Hermans, tenzij anders vermeld Vormgeving B@seline, Utrecht Druk Hoonte Bosch & Keuning, Utrecht. Voor bestelling van meerdere exemplaren: InfoDesk 030 · 69 83 456. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend. ISSN 1566-7057

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

Broederplein 41 · 3703 CD Zeist

Postbus 1001 · 3700 BA Zeist

☎ | 030 · 69 83 211
| 030 · 69 83 456 *InfoDesk*
☎ | 030 · 69 16 189
✉ | www.monumentenzorg.nl
| www.monumenten.nl
@ | info@monumentenzorg.nl